

GÜNÜMÜZ TÜRK ROMANININ DİLİ ÜZERİNE DİKKATLER

M. Fatih ANDI*

Some Observations on the language of Current Turkish Novel

Abstract: Novel is an outstanding genre of Turkish literature. Especially, in the recent years the concern to this genre has been increasing. Young authors generally start their art life with novel. Increase in number and concentration in novel is assumed as a positive step by some people. On the other hand some others think that increase in number caused falling of quality. In some of these novels a carelessness is observed in their themes, in their features of forms, and in their performance of language. In this paper, 20 novels, published in the recent two years are analysed and they are studied according to their language.

Keywords: Modern Turkish Literature, Turkish novel, Turkish, language

Günümüz Türk edebiyatının, roman, hikâye, tiyatro, şiir ve deneme gibi türler etrafında çok zengin ve canlı bir faaliyet tablosu ortaya koyduğu gözlemleyen her göze kolaylıkla kendisini göstermektedir. Bu tablo içerisinde, bilhassa son üç beş yıl düşünüldüğünde, roman türünün ayrı bir yer tuttuğu hemen öne çıkmaktadır. Nitekim yapılan bir araştırmaya göre 2004 yılının ilk yedi ayında toplam 150 roman yayımlanmıştır ki, bu sayı romanın Türk edebiyatındaki macerası sürecinde bir rekordur.¹

* Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.

¹ Bu sayıyı tespit eden A. Ömer Türkeş, bu romanların tam bir listesini *Radikal-Kitap* ekinde verir. (*Radikal Kitap*, 22 Temmuz 2004). Fakat bu sayıyı 200'e çıkaranlar da vardır. (Bk. Murat Menteş, "Roman Patlaması", *Gerçek Hayat*, y.3, nr. 2004/32, s. 26-27).

Bu sayısal artış, edebiyatla ilgili birçok okur ve yazarın dikkatini çekmiş; konu edebiyat dergilerinde, internet sitelerinde, gazetelerin yahut televizyonların sanat ve edebiyat köşelerinde, eklerinde yahut programlarında tartışılmış, bu edebî olguya farklı kalemler, farklı yorumlar getirmiştir.² Bu edebî türün de günümüz toplumunun tüketim kültürünün suyuna girdiği, edebî değerden çok, magazin-fal-eğlence üçgenine yerleştirilebilecek “özel hayat” kurcalayıcısı eserler verildiği, bu iki yüz romanın 70’inin yazarlarının ilk eserleri olmasının bahis konusu patlamayı bir pop-star patlaması şeklinde ele almayı haklı çıkaracağı, pek az romanın bu kalabalıktan sıyrılıp ileriye taşınacağı vb. bu yorumların hemen hatırlanacak olanlarıdır.

Gerçekten de son dönemde roman, büyük şehirlerin reklam panolarına, televizyon reklamlarına sızramış, yüz binlerle ifade edilen satış rakamlarına ulaşmış, yazarlarına diğer edebî türlerden daha fazla ün ve para kazandırma yoluna girmiştir. Lâkin bizim buradaki konumuz, romanın bu yönü değildir. Bu yüzden, meselenin bu tarafına yalnızca ve kısaca işaret etmekle yetiniyoruz.

Biz, bu roman furyasının/patlamasının nasıl bir dil düzleminde ortaya konulduğuna dair birtakım tespitlerimizi paylaşmak istiyoruz.

Roman, bütün edebî türler gibi, her şeyden önce bir dil sanatıdır. Fakat denilebilir ki, bir edebî tür olarak roman, dile dayanma, dili kullanma boyutunda diğer edebî türlerden çok daha fazla öne çıkar. Zira bu tür, hayatın bütün alanlarını yoklayan, insan ilişkilerinin bütün ayrıntılarını bünyesine taşıyan kapsamlı ve hacimli yapısıyla, tem ve biçim özellikleriyle diğer türlerden ayrılır. Bu durum, dilin insan hayatındaki yerini, bütün alanlarıyla, bütün katmanları ve nüanslarıyla kullanımını romancı için daha fazla önemli kılar. Birçok roman yazarı veyahut teorisyeni, hayatın gerçekliğini yakalama, tanıma ve taşıma, geliştirme, ayırıştırma veyahut yorumlamaya çalışma ilişkileri açısından bu türü diğer türlerden daha “usta” ve elverişli görmüşler; romanı kimi zaman hayata tutulan “ayna”, kimi zaman hayatın şekillendiricisi yahut olanın bitenin yalnızca aktarıcısı diye tanımlamaya çalışmışlardır.

² Bunların bir kısmı için bk. : “Roman Çılgınlığı Yaşıyoruz”, http://www.radikal.com.tr/veriler/2004/07/22/haber_122857.php; Murat Menteş, “Roman Patlaması”, *Gerçek Hayat*, y.3, nr. 2004/32, s. 26-27; Mustafa Kutlu, “Edebiyat Terlik Gibi Ayağa Düştü”, *Gerçek Hayat*, y.3, nr. 2004/32, s. 28; Zeki Coşkun, “Roman Tüketim Nesnesi Oldu”, *Gerçek Hayat*, y.3, nr. 2004/32, s. 28; A. Ömer Türkeş, “Romanda Kadınların Çıkarması”, *Vatan Kitap*, 11 Ağustos 2004, s. 22-23; Mustafa Kurt, “Romanın Ateşle İmtihani”, *Kitap Haber*, nr.14, Aralık 2002-Ocak 2003, s. 24-26; (...), “Edebiyatta Damping”, *Evensel Kültür*, nr. 152, Ağustos 2004; Selim İleri, “Roman Yazımına Rağbet”, Edebiyat Yarımküre Programı, TRT 2, (27.9.2004’te yayımlandı).

Hangisi olursa olsun, neticede ortaya çıkan bir ortak payda vardır ki, o da romanın bu işlevleri “dil” ile yaptığıdır.

Anlatıya (tahkiye/narration)) dayalı bir tür olarak roman, dili nasıl kullanır? Dilin anlatıya dayalı (narrative) edebî türlerde kullanılış şekliyle, günlük hayatta, pratik iletişim amaçlı konuşmada kullanılış şekli arasında temelde elbette bir fark vardır. Roman bir sanat eseridir ve dili de diğer edebî türlerde olduğu gibi, estetik düzlemde, sanat boyutuna yükselterek kullanır. Roman yazarı, bunu başarabildiği oranda kendi şahsî üslûbunu geliştirir.

Robert Louis Stevenson, romancının dili kullanımını şu şekilde anlatır:

“Bir edebiyatçının gerçek işi, vermek istediği mânâyı, dili kendi merkezi etrafında örerek yaratmaktır. Öyle ki, her cümle, birbirini takip eden kelime grupları halinde, kendi içinde düğümlensin, bir an için verilmek istenen manayı vurgulasın ve sonra çözümlenip açıklığa kavuşsun. Her iyi cümlede böyle bir düğüm olmalıdır ki, onu takip eden cümlecikleri önceden tahmin edebilelim, bekleyelim ve kabul edelim. Bu bekleyişin vereceği zevk, kabaca bir antitezle veya daha büyük bir ustalıkla böyle bir antitezin önce imâ edilip sonra ustaca bertaraf edilmesiyle, yani sürpriz unsuruyla arttırılabilir. Her cümlecik kendi içinde de güzel olmak zorundadır. Cümlelerin imâ ettiği ve geliştirdiği anlamlar arasında doyurucu bir ses dengesi olmalıdır, çünkü hiçbir şey, kulağa ciddî ve sesli bir şekilde başlayan bir cümlelerin alalacele ve zayıf bir şekilde bitmesi kadar kötü gelmez. Ne de bu denge, çok çarpıcı ve kesin çizgili olmalıdır. Çünkü tek kural, sınırsız bir şekilde çeşitlilik yaratmaktır; ilgi çekmek, hayal kırıklığına uğratmak, ama yine de zevk vermek; hiç durmaksızın ilmiğe değiştirmek, ama yine de çok muazzam bir örgünün uyandıracığı etkiyi yaratmak.”³

Stevenson, bu etkiyi bir sihirbazın, elindeki portakalları yere düşürmeden sürekli olarak birbiri peşi sıra havaya atıp tutma oyununa benzetir ve bir noktada başarısız olmanın, oyunu kaybetmek olduğunu söyler.

Bu söylediklerimiz çerçevesinde günümüz Türk romancısı, dili nasıl kullanmaktadır? Bu oyunu nasıl oynamaktadır? Biz bu sorunun cevabına yönelik olarak ortaya koyacağımız birtakım tespitleri burada paylaşmak istiyoruz. Hemen belirtmeliyiz ki, bu çalışma bir üslûp çalışması veyahut bir gramatikal inceleme değildir. Biz bu çalışmamız için, 2000 yılından bu yana yayımlanmış romanlar arasından romancının ilk romanı olma, çok satma, birden fazla baskı yapma, belirli bir konuyu işleme gibi herhangi bir alt kriter

³ Robert Louis Stevenson, “Doku: Öz-Biçim Uyumu”, *Roman Teorisi*, (Haz. Philip Stevick, Çev. Sevim Kantarcıoğlu), Ankara 1988, Gazi Üniversitesi Yay., s. 201.

oluşturmadan belirlediğimiz yirmi romanı okuduk, gözden geçirdik ve vardığımız kimi sonuçları birtakım başlıklar altında toplamaya çalıştık. Elbette hem çalışmanın kronolojik sınırları, hem de incelemeye esas alınan roman sayısı, daha geniş zamanlar için daha da genişletilebilir.

Çalışmamıza zemin teşkil eden romanlar şunlardır:

- Altun, Selçuk, *Yalnızlık Gittiğin Yoldan Gelir*, İstanbul 2001, Yapı Kredi Yay., 255 s.
 Asena, Duygu, *Paramparça*, İstanbul 2004, Doğan Kitapçılık Yay., 161 s.
 Barbarosoğlu, Fatma Karabıyık, *Hiçbiryer*, İstanbul 2004, Timaş Yay., 320 s.
 Boralioğlu, Gaye, *Meçhul*, İstanbul 2004, İletişim Yay., 190 s.
 Canıgüz, Alper, *Oğullar ve Rencide Ruhlar*, İstanbul 2004, İletişim Yay., 204 s.
 Çur, Arzu, *Ayşegül Boşanıyor*, İstanbul 2004, İletişim Yay., 287 s.
 Devocioğlu, Ayşegül, *Kuş Diline Öykünen*, İstanbul 2003, Metis Yay., 219 s.
 Gülsoy, Murat, *Bu Filmin Kötü Adamı Benim*, İstanbul 2004, Can Yay., 272 s.
 Günal, Deniz, *Işıltılı Venüs*, İstanbul 2004, İletişim Yay., 160 s.
 Kopan Yekta, *İçimde Kim Var*, İstanbul 2004, Can Yay., 276 s.
 Kavukçuoğlu, Deniz, *Zarife*, İstanbul 2003, Doğan Kitapçılık, 133 s.
 Kıraç, Rıza, *Senin İçin Değil*, İstanbul 2004, Doğan Kitapçılık, 254 s.
 Kiremitçi, Tuna, *Bu İşte Bir Yalnızlık Var*, İstanbul 2003, Doğan Kitapçılık Yay., 197 s.
 Mete, Levent, *Büyücüler*, İstanbul 2003, Can Yay., 208 s.
 Özkan, Serdar, *Kayıp Gül*, İstanbul 2003, Doğan Kitapçılık Yay., 192 s.
 Pala, İskender, *Babil'de Ölüm, İstanbul'da Aşk*, İstanbul 2003, L&M Yay., 392 s.
 Sancar, Kaya, *Aşkın ve Kederin Kitabı*, İstanbul 2004, Can Yay., 325 s.
 Saygı, Sevgi, *Gezgin*, İstanbul 2004, İletişim Yay., 227 s.
 Tiryakioğlu, Okay, *Gölgeler*, İstanbul 2004, Beyan Yay., 288 s.
 Yaşın, Mehmet, *Sınır dışı Saatler*, İstanbul 2003, Adam Yay., 242 s.

Bu romanları, yazarların Türkçeyi kullanışları üzerine odaklanarak okuduğumuzda, şu dikkat noktaları öne çıktı:

a) Kitap isimleri: Roman yazarlarının, eserlerine koydukları isimler göz önüne alındığında, bu konunun Türk edebiyatında farklı dönemlerde değişik tutumları karşımıza çıkardığı gözlemlenir. Söz gelimi Tanzimat dönemi yazarlarının (tiyatro, şiir, hikâye gibi diğer türler de dahil) eserlerine “yahut” bağlacıyla birbirine bağlanmış iki ögeden oluşan isimler vermekten hoşlandıklarını görürüz. (İntibah yahut Ali Bey’in Sergüzeşti-Namık Kemal, Rikalda yahut Amerika’da Vahşet Âlemi-Ahmed Midhat, Dünyaya İkinci Geliş yahut İstanbul’da Neler Olmuş-Ahmed Midhat, Demir Bey yahut İnkişâf-ı

Esrâr-Ahmed Midhat). Yakın dönemlere gelene kadar, Cumhuriyet dönemi romancıları içinse, daha kısa bir veya birkaç kelimedenden oluşan eser etiketlerinin (istisnaları olmakla birlikte) daha çok tercih edildiklerini söylemek mümkündür. (Huzur, Mahur Beste, Devlet Ana, Yol Ayrımı, Yaban, Üç İstanbul, Tutunamayanlar, Anayurt Öteli, Küçük Ağa, Dönemeçte v.s. buna örnek olarak hemen hatırlanabilir.) 2000’li yıllarda ise, bilhassa roman isimlerinde bu iki tutumdan farklı bir durumla karşılaşmaktayız. Günümüz romancısının, çoğu örnekte, eserine çarpıcı, kulağa hoş gelecek, zengin çağrışımlı, şiirsel başlıklar aradığı, hatta kimi zaman bir şiir mısramı ya aynen yahut değiştirerek romanına isim yaptığı hemen göze çarpmaktadır. Bu isimlendirme tutumunda, toplumda giderek birçok örneğiyle popülerleşme ve ticarîleşme eğilimindeki romanın, kitap olarak görsel imajı kadar, ismiyle de okuyucuyu daha vitrinde, reklam panosunda, televizyon veya radyo reklam kuşaklarında kendisine çekme çabasını göz ardı etmemek de lâzımdır.

Bu türden isimlendirmelere günümüz romanından birkaç örnek verelim:

Devecioğlu, Ayşegül, *Kuş Diline Öykülenen*, İstanbul 2003, Metis Yayınları.

Gülsoy, Murat, *Bu Filmin Kötü Adamı Benim*, İstanbul 2004, Can Yayınları.

Kiremitçi, Tuna, *Bu İşte Bir Yalnızlık Var*, İstanbul 2003, Doğan Kitapçılık Yayınları.

Kiremitçi, Tuna, *Git Kendini Çok Sevdirmeden*, İstanbul 2003, Doğan Kitapçılık Yayınları.

Birgül, Cahide, *Ah Tutku Beni Öldürür müsün?*, İstanbul 2004, İş Bankası Yayınları.

Odabaşı, Yılmaz, *Şarkısı Beyaz*, İstanbul 2004, Everest Yayınları.

Kaygusuz, Sema, *Esir Sözler Kuyusu*, İstanbul 2004, Doğan Kitapçılık Yayınları.

Başaklar, Ahmet Haluk, *Fesleğenin Kokusunu Okşamak*, İstanbul 2004, Piramit Yayınları.

Altun, Selçuk, *Yalnızlık Gittiğin Yoldan Gelir*, İstanbul 2004, Yapı Kredi Yayınları.

Altun, Selçuk, *Bir Sen Yakınsın Uzakta Kalınca*, İstanbul 2004, Yapı Kredi Yayınları.

İrepoğlu, Gül, *Gölgemi Bıraktım Lâle Bahçelerinde*, İstanbul 2003, Doğan Kitapçılık Yayınları.

Kaplan, Sefa, *Öyküler Seni Söyler*, İstanbul 2003, Oğlak Yayınları.

b) Kısa, derinliksiz cümleler: İncelediğimiz romanların bir kısmında, yazarların ısrarla en fazla birkaç kelimedenden oluşan, çağrışımsız, arka planı olmayan, sığ cümleleri tercih ettikleri göze çarpmaktadır. Yazarın böylesi cümlelere dayalı bir üslûpta asıl amacı, okuyucuyu zihnen yormamak, onu eserden kaçırılmamak, böylelikle olabildiğince çok okuyucuyu romana

bağlamak olmalıdır diye düşünülebilir. Özellikle de “çok satan” romanlarda bu cümle yapılarının daha baskın olduğu gözlemlendiğinde...

Böyle derinliksiz ve kısa cümlelere dayalı üslup, (*Bu İşte Bir Yalnızlık Var*'da olduğu gibi) kimi zaman romanın bütününe yayılmış bir şekilde bizi karşılamakta, kimi zaman da roman yer yer bu cümle yapılarına saplanmaktadır. Bazı örneklerde bu türden kısa cümleler, bağımlı sıralı cümleler veyahut bağlı cümleler şeklinde birbirini izlemektedir.

Bu tür üslûba kısa alıntılarla birkaç romandan örnek vermek istiyoruz:

“Bu benim Pazar akşamı bunalımımdaydı. Bir şeyler içmek istiyordum. İçmemem gerektiğini düşünüyordum. O sırada aklıma bir melodi geldi. Islıkla birkaç kez tekrarladım, kendiliğinden devamı da belirdi. Üstünde durmadım ama. Kim bilir hangi şarkıdan araklıyordum.” (*Bu İşte Bir Yalnızlık Var*, s. 35)

“Bilemiyordum.

Ama bildiği bir şey vardı: O pervaneye saygı duymuştu.

Ayağa kalktı. Anahtarı mücevher kutusundan alarak, antika sandığın bulunduğu odaya geçti.

Sandığı açtı. Mary'den gelen mektuplar bezden bir çantada duruyordu. Çantayla birlikte salona döndü.

Yere oturup arkasını kanepeye yasladı. ...” (*Kayıp Gül*, s. 50)

“Ve ilk selâm verildi bana, özel odadayız. 32 yaşında, kendi anlatımıyla yakışıklı birisi. Günlerce konuştuk, internette fotoğrafını gönderdi, hoş bir çocuk, zamanla birbirimizi tanıyıp, yalan söylemediğimizi anladık, telefon numaralarımızı verdik, konuşmaya başladık, sesinden de etkilendim, kibar bir adam. Ancak yaşadığımız yerler birbirine o kadar uzak ki, nasıl buluşacağız? ‘Ben gelirim.’ dedi. Mümkün değil, benim yaşadığım şehirde böyle bir buluşma olamaz. Çok ısrar etti, ortada bir yer kararlaştırdık, insanın içgüdüleri yani gerçek kimliği harekete geçince, hiçbir engel tanımıyor, hele uzaklıkların hiç önemi olmuyor.” (*Paramparça*, s. 124)

“Gözleri kapalı. Hiç olmazsa onu sorsaydım. Gözleri açıkken mi konuşacağım diye. Sormaya ne gerek var canım. Uyurken adamı rahatsız etmenin ne âlemi var. İyileşeceği varsa da iyileşmez. Of çoluğa çocuğa nasıl anlatacağım durumu? İlle de hanıma ne laf anlatacağım? Anlatmam olur biter. Telefon ederler akşam sabah. Etsinler. İyi misin? İyiyim. Sözü uzatmam hiç. Kurttan kuştan haber

veririm olur biter. Şahin burada yatıyor, nasıl derim. Sessiz sakin yatıyor. Bir ölü gibi yatıyor, nasıl derim.” (*Hiçbiryer*, s. 117-118)

“Gözlerime bakıyor. Çok duygulanıyorum birden. Çok iyi bir insan olduğunu düşünüyorum. Karşısındakini anlamaya çalışan, anlamadığı zaman özür dileyen biri. Şefkat gösterebiliyor...” (*Işlıtlı Venüs*, s. 50)

c) Dil yanlışları: Toplumdaki dil özensizliğinin medya ortamında nasıl günden güne artan bir yoğunlukla karşımıza dikildiğini biliyoruz. Konuşma veya yazma sırasında ifade içinde kullanılan kelime yahut deyimlerin yanlış seçimi, yanlış telâffuzu, vurguların yanlışlığı, sınırlı bir kelime hazinesi ile her duygu ve düşünceyi anlatma çabası, yerli yersiz aynı kelimeyi tekrar tekrar kullanma tutumu, bu dil özensizliğinin günlük hayatta sık sık karşılaştığımız biçimlerini oluşturmaktadır. Fakat bu tutumun giderek romancıların diline de sirayet ettiğini görmekteyiz.⁴ İncelediğimiz romanlarda dil yanlışları hem cümle bozuklukları, hem de kelimelerin yahut deyimlerin cümle içinde yanlış kullanımı veyahut yanlış kelime kullanımı şeklinde karşımıza çıktı.

Cümle bozukluklarını gramer açısından aksaklıklar ve mantıksal açıdan anlam yanlışlıkları olarak ikiye ayırabiliriz:

“Güçlü bir baba, onu dengelemeye hazır yufka yürekli bir anne, otomobil galerisi sahipliğinden videocu dükkânına kadar türlü işler kurup batırmış dayılar ve iki cevval abla...” (*Bu İşte Bir Yalnızlık Var*, s.43)

“Necmi, şaşkınlıktan kurtulmasına fırsat vermeden çocuğun kolunda kaykılarak uzaklaştı.” (*Kuş Diline Öyküden*, s. 150)

“Babamı resim yaparken seyrederken kendimi inanılmaz iyi hissedirdim ben.” (*Bu İşte Bir Yalnızlık Var*, s.184)

“Kağıtta yukarı doğru, yokuş halinde, şu sözler okunuyordu.” (*Kuş Diline Öyküden*, s. 150)

“Güz güneşi, kayrak taşlarıyla döşenmiş park alanını, hükmünün azalmakta olduğu hissetmişçesine, ağırbaşlı bir edayla ısıtmayı sürdürüyordu.” (*Kuş Diline Öyküden*, s. 219)

“Efsaneler, zamanın başsız sonsuz karanlığından yalınayak çıkıp gelmiş insana, neyi hatırlatmışlarsa... Yine öyle olacaktı. Masallar, inanmayı unutmuş olan insanlara, inancı ve mucizeyi hatırlatacaktı.” (*Kuş Diline Öyküden*, s. 200)

⁴ Şaşılacak olan, bu dil yanlışlarının ve özensizliğinin, kimi romancılar tarafından önemsiz ve hatta savunulacak bir durum olarak görülmesidir. Meselâ bk.: Hikmet Altınkaynak, “Buket Uzuner: Ben Roman Yazıyorum, Dilbilimciler Beni Beğensin Diye Uğraşmıyorum”, *Yeni Binyılın Edebiyatçıları*, İstanbul 2000, Can Yay., s. 30-33.

“Sevgilimle ayrılmak ya da görüşmelerimizi azaltmak zorundayım.” (*Paramparça*, s. 151)

“Aslında havuzun mercimek kadar görünen parçasına odaklanmış, Tayla ile Eva’nın orada olup olmadığını merak ettiğini itiraf etti kendine.” (*Bu Filmin Kötü Adamı Benim*, s. 100)

“Kıza, ‘Olur’ deyip Altunizade sapağından çıkabilirdi otoyoldan...” (*Zarife*, s. 12)

“Elektronik teknisyeniydi mesleği.” (*Zarife*, 5. bölümün ilk sayfası)

“Neyse ki onlara birer domuzmuş gibi bakan gözlerimden gereken mesajı alıp vazgeçtiler.” (*Gezgin*, s. 7)

“Yarın büyük bir törenle toprağa vermeni düşünüyorsun Hocanı.” (*Gölgeler*, s. 74)

Şu iktibaslar ise cümlede kelime yahut deyimlerin kullanımındaki yanlışlıklara örnektirler:

“Bugün öğlen vakti geldim. Küçük, sevimli kasaba. Turistik. Hani şu yazları iğne atsan insana saplanan cinsinden.” (*Gezgin*, s. 7)

“Üstünüze afiyet baklava açmıştım o gün.” (*Meçhul*, s. 10)

“Genç bir delikanlının bunu nasıl yaptığını aklım almıyor.” (*Meçhul*, s. 101)

“Hızla sayarak teslim aldığı dövizleri saklamak üzere uğradığımız dükkan anakasası dolar ve mark demetleriyle dopdoluydu.” (*Yalnızlık Gittiğin Yoldan Gelir*, s. 254)

“... tabur binasının önündeki küçük kamelyada oturmuş, etrafımızda dolaşan rütbelilere aldırmadan sigara tellendiriyorduk.” (*Gölgeler*, s. 225)

“Kasabalı bir deli doktorun filmlerden ilham ortaya attığı bir tedavi yöntemine kanıp...” (*Hiçbiryer*, s. 117)

“Aynalar onları kendi gözlerinde muazzamlaştırıp geri takdim ediyordu.” (*Hiçbiryer*, s. 157)

“Ebeveynlerimin çalıştığı resmi daireye ait antetli sarı zarflardan bir tane alıp Hakan’a götürdüm.” (*Oğullar ve Rencide Ruhlar*, s. 71)

“... düşük voltajlı güvenlik ampullerinin sağladığı loş aydınlık, yeterli görüşü sağlıyordu.” (*Gölgeler*, s. 74)

d) İmlâ ve noktalama işaretlerinde kargaşa ve yanlışlıklar

Bu konu son dönem romanlarında hem noktalama işaretlerinin farklı farklı kullanımı, hem de bazı kelimelerin imlâsının yanlışlığı şeklinde ortaya çıkmaktadır.

Yazılı metinlerde ortak bir noktalama sisteminin hâlâ ortak kabuller sistemi halinde yaygınlaşmadığı, Türkçe yazarların bu konuda ideal hassasiyetten hâlâ uzak olduğu ortadadır. Bu durum, üzerine eğildiğimiz dönemin romancılarında da yansımaları bulmaktadır. Her romancının noktalama işaretlerini kullanışı birbirinden bir çok yerde farklılıklar göstermektedir. Ancak bizim dikkatimizi çeken bir başka durum ise, bu işaretlerin yanlış kullanılışı yahut üzerinde ittifak oluşmuş durumlarda bile hiç kullanılmayıdır. Meselâ:

“Hem herkesle konuşma, ölür müsün.” (*İşiltülü Venüs*, s. 25)

“Aslında yakışıklı çocuklardı, üstleri başları düzgün görsen bir şey sanırsın, ettikleri laflara sırnaşmalara inanamazsın.” (*İşiltülü Venüs*, s. 25)

“Musibet yaratık beni aldı ruhumu aklımdan kopardı, paramparça oldum.” (*Meçhul*, s. 11)

“Sordum sormaz olur muyum!” (*Meçhul*, s. 175)

“İkimizde birbirimizi görmezlikten geliyorduk.” (*Gezgin*, s. 75)

“Bunu ikimizde biliyorduk. O büyülü dans başlamıştı. Her ikimizde bu dansın ritmine hem teknik hem estetik bakımdan uyum göstererek...” (*Gezgin*, s. 100)

“Sonrada kızın yüzünde ne gördüğümü unuttum.” (*Gezgin*, s. 175)

“Bilemiyordu tüm dünyayı kaplamıştı...” (*Gölgeler*, s. 124)

“... Nurettin de bir huzursuzluk var.” (*Gölgeler*, s. 225)

“Çeşitli ağaçlardan yapılmış ahşabı çürüyüp, kararmış tabutlar...” (*Gölgeler*, s. 275)

Ayrıca kimi durumlarda Türkçeye yerleşmiş bazı yabancı asıllı kelimelerin imlâsında da yanlışlıklara düşüldüğü karşımıza çıkmaktadır:

“Önde Mustafa Kemal; açık renk kuruvoze takım elbise.” (*Hiçbiryer*, s. 46)

“Mehmet’in avenelerinden biri, hiçbir zaman Barış kadar ürkütücü olmayacak bir sesle atıldı...” (*Gölgeler*, s. 25)

e) **Sıfatlar ve sıfat tamlamalarının azlığı:** Okuduğumuz romanlara bakarak söyleyebiliriz ki, günümüz romancısında giderek sıfat kullanımından bir uzaklaşma söz konusudur. Yukarıda isimlerini verdiğimiz romanların her birinden rastgele belirlediğimiz üçer sayfayı bu gözle işleyerek

yaptığımız bir tespit neticesi olarak, bu sonuca varmış bulunmaktayız. Sıfatların bu kadar az kullanımına karşılık zarf-fiiller ve zarflar daha yoğun olarak cümle içinde yer almaktadır. (Zikrettiğimiz romanlar içinde *Babil'de Ölüm, İstanbul'da Aşk, Gölgeler, Senin İçin Değil* ve *Sınırdışı Saatler*'in bu açıdan birer istisna teşkil ettiğini söylememiz gerekmektedir.)

f) Argo ve küfürün yaygın olarak kullanımı: Argonun ve küfürün bugünkü toplum hayatımız içinde, günlük konuşmalarımıza giderek daha fazla yerleştiği malûmdur. Bu, romanlarda roman-hayat bağıntısı çerçevesinde roman kahramanlarının konuşmalarında da kendisini yoğunlukla göstermektedir. Ancak aynı tutumun yazarların kendi anlatım cümlelerinde, kendi üslûplarında karşımıza çıktığı da bir başka gerçektir. Bu açıdan baktığımızda, okuduğumuz romanlar içinde *Oğullar ve Rencide Ruhlar* ile *Bu İşte Bir Yalnızlık Var*'ın bilhassa öne çıktığını gördük. Örneklendirelim:

“İkiye doğru Ali'nin koluna girmiş Cumhuriyet'in dik merdivenlerini inerken, iyice güzelleşmişim artık.” (*Bu İşte Bir Yalnızlık Var*, s. 60)

“Müteahhite de, damat efendiye de siktiri çekmesini söyledim ona.” (*Bu İşte Bir Yalnızlık Var*, s. 55)

“Ama hesaptan bunalmış bir Orhan, kafayı sıyırıp bu sefer aklına estiği gibi davranmış da olabilirdi.” (*Bu İşte Bir Yalnızlık Var*, s. 51)

“Bir yıl geçmiş olsaydı aradan, kaderin karşısına babalar gibi çıkar, onunla dalga geçerdim.” (*Bu İşte Bir Yalnızlık Var*, s. 188)

“Köy müzisyenleri takılırken birisi mikrofon tutmuştu sanki.” (*Bu İşte Bir Yalnızlık Var*, s. 186)

“Veli'nin sardığı sigara bu sefer iyice takla yapmıştı beni.” (*Bu İşte Bir Yalnızlık Var*, s. 187)

“Cuma akşamları, kafasına bir kutu jöle boca etmiş, hep aynı boktan takım elbiseyle gezen bir ibibik gelip, isteyen -ve ailesinin maddi durumu buna yeten- çocuklara iki saat piyano dersi veriyordu.” (*Oğullar ve Rencide Ruhlar*, s. 10)

“... ama doğal eğilimlerimin sorumlusu olduğuna inandığım babam çakozlamıştı durumu anlaşılan.” (*Oğullar ve Rencide Ruhlar*, s. 13)

“Her ikisinin de her an birbirlerine her türlü puşluğu yapmaları meşru.” (*Oğullar ve Rencide Ruhlar*, s. 20)

“Yaprak Sokak tayfası çoktan arazi olmuştu.” (*Oğullar ve Rencide Ruhlar*, s. 24)

“Belli ki gıdıklandıkça kaşınmayı seviyordu eleman.” (*Oğullar ve Rencide Ruhlar*, s. 16)

g) Yabancı dilden geçme kalıp ifadeler ve Türkçeye yerleşmemiş yabancı kelimelerin kullanımı: Türkçenin giderek bilhassa İngilizce kelimelerin ve kalıp ifadelerin etkisi altında kaldığı, bu konuda da televizyon ve sinemanın çok önemli bir rolünün olduğu tartışma götürmez. Bu duruma, medya dilinde yahut günlük konuşmalarımızda sık sık muhatap olmaktadır. Fakat yaptığımız okumalar esnasında gördük ki, dil konusunda duyarlı ve seçici olmak zorunda bulunan günümüz romancılarının da bir kısım eserlerinde bu türden kullanımlar karşımıza çıkmaktadır. Bu ise, edebî eserlerde Türkçe hassasiyetinin erozyonu diye yorumlanabilecek tehlikeli bir durumun habercisi olarak ele alınmalıdır. Bu türden kullanımların, popüler niteliği ağır basan romanlarda daha fazla yer alması dikkati çeken bir tutumdur. Bu kelime ve ifadeler hem roman kahramanlarının dilinde, hem de yazarın kendi anlatım cümlelerinde görülmektedir. Şu örneklerde olduğu gibi:

“Elvan bestemin yeni halini dinletmek için beni brunch’a davet etmişti.” (*Bu İşte Bir Yalnızlık Var*, s. 182)

“Bana da old-fashion geldi aslında.” (*Bu İşte Bir Yalnızlık Var*, s.182)

“Babamı resim yaparken seyrederken kendimi inanılmaz iyi hissederdim ben.” (*Bu İşte Bir Yalnızlık Var*, s.184)

“Yıllarca beraber müzik yapmıştık.” (*Bu İşte Bir Yalnızlık Var*, s.22)

“Sorun değil, en azından insan doğasını gerçekçi biçimde yansıtıyorlar.” (*Oğullar ve Rencide Ruhlar*, s. 19)

Buraya kadar maddeleştirerek kısaca üzerinde durmaya çalıştığımız bu dil özellikleri, elbette bir yandan da romanın üslûbunu yapan öğeler arasında yer almaktadır. Bu da demektir ki, bu saydıklarımız çerçevesinde günümüzün bir takım romanlarında bir üslûp özensizliği de bahis konusu edilmelidir. Elbette biz burada dilin aksadığı durumlar üzerinde durduk. Bununla birlikte, daha geniş kapsamlı bir çalışma, günümüz edebiyatında birçok romanın da

zengin, açılımlı, işlenmiş bir dile yaslandığı; insanı, çevreyi ve hayatı anlatmakta, yorumlamakta ve yeni gözlemler ve görüş açılarıyla zenginleştirmekte estetik bir dilin imkânlarıyla revnaklı bir üslûp oluşturduğu olgusunu da ortaya koyacaktır.

Kaynaklar

- (...), "Roman Çılgınlığı Yaşıyoruz", http://www.radikal.com.tr/veriler/2004/07/22/haber_122857.php
- (...), "Edebiyatta Damping", *Evensel Kültür*, nr. 152, Ağustos 2004.
- ALTINKAYNAK, Hikmet, "Buket Uzuner: Ben Roman Yazıyorum, Dilbilimciler Beni Beğensin Diye Uğraşmıyorum", *Yeni Binyılın Edebiyatçıları*, İstanbul 2000, Can Yayınları, s. 30-33.
- COŞKUN, Zeki, "Roman Tüketim Nesnesi Oldu", *Gerçek Hayat*, y.3, nr. 2004/32, s. 28.
- KURT, Mustafa, "Romanın Ateşle İmtihani", *Kitap Haber*, nr.14, Aralık 2002-Ocak 2003, s. 24-26.
- KUTLU, Mustafa, "Edebiyat Terlik Gibi Ayağa Düştü", *Gerçek Hayat*, y.3, nr. 2004/32, s. 28.
- MENTEŞ, Murat, "Roman Patlaması", *Gerçek Hayat*, y.3, nr. 2004/32, s. 26-27.
- STEVENSON, Robert Louis, "Doku: Öz-Biçim Uyumu", *Roman Teorisi*, (Haz. Philip Stevick, Çev. Sevim Kantarcıoğlu), Ankara 1988, Gazi Üniversitesi Yayınları, s. 201.
- TÜRKEŞ, A. Ömer, "Romanda Kadınların Çıkarması", *Vatan Kitap*, 11 Ağustos 2004, s. 22-23.